

ЗАЛЕЖНІСТЬ РІВНЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ВІД ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗМІЩЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Територіальна структура паливно-енергетичного комплексу України (далі – ПЕК) вирізняється нерівномірністю розташування його елементів по регіонах країни. У різних адміністративно-територіальних районах різноманітні елементи ПЕК розрізняються кількісними і якісними характеристиками, рівнем комплексності, самодостатності, адаптивності й інтегрованості. Усе це значною мірою впливає на економічне відтворення, соціальну інфраструктуру, соціально-економічну стабільність кожного регіону. Результати діяльності підприємств сфери ПЕК у разі загострення економічного стану регіону можуть стати системоутворюючими чинниками формування детермінант криміналізації соціально-економічних відносин.

Питання дослідження й прогнозу енергетичної безпеки, еко-

номіко-правових проблем і правового регулювання ПЕК викликає постійний інтерес вітчизняних і зарубіжних науковців. Серед сучасних найбільш змістовних досліджень у цій царині можна назвати роботи таких учених, як З.С. Варналій, А.І. Вовченко, А.О. Гончарук, Т.І. Гринкевич, В.М. Гриньов, Б.М. Данилишин, І.А. Малярчук, Д.К. Прейгер, А.М. Семенченко, Ю.М. Харзішвілі [Див.: 4-7; 10; 13] та ін.

Але, на жаль, ні в працях значених фахівців, ні в нормативних документах, які регламентують роботу ПЕК (як-от Кодекс України Про надра [1; 1994, – № 36. – Ст. 340], Закони України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу» [1; 2005, – № 33. – Ст. 430], «Про функціонування паливно-енергетичного комплексу в особли-

вий період» [1; 2006, – № 52. – Ст. 526] та ін.), ні в наукових публікаціях не існує чіткої систематизації об'єктів ПЕК.

У Законі України «Про функціонування паливно-енергетичного комплексу в особливий період» [1; 2006. – № 52. – Ст. 526] підкреслюється, що до складу ПЕК входять підприємства, установи й організації електроенергетичного, ядерно-промислового, вугільно-промислового й нафтогазового комплексів незалежно від форми власності. Відповідно до спільної вказівки Генеральної прокуратури й МВС України щодо єдиного порядку обліку злочинів у сфері економіки до об'єктів ПЕК необхідно відносити: (1) підприємства електроенергетики, в тому числі теплові, атомні, гідрота інші електростанції; (2) електричні, теплові мережі, самостійні котельні; (3) підприємства паливної промисловості, в тому числі нафтодобувної, нафтопереробної й газової (видобуток і переробка природного газу, переробка супутнього нафтового газу); (4) підприємства вугільної промисловості, в тому числі з видобутку вугілля відкритим і підземним способом, збагачення вугілля, виробництво вугільних брикетів; (5) підприємства сланцевої й торф'яної промисловості, в тому числі з видобутку торфу й виробництва торф'яних брикетів; (6) електричні мережі, самостійні

електромережі (лінії електропередач і електропідстанції районних енергосистем, інші електромережі, що знаходяться на самостійному балансі); (7) теплові мережі, самостійні тепломережі (тепломережі районних енергосистем і ті, що перебувають на самостійному балансі); (8) районні та інші котельні, що перебувають на самостійному балансі; (9) трубопроводний транспорт загального користування, трубопроводи для транспортування нафти, нафтопродуктів, газового конденсату, широкої фракції й легких вуглеводів, газу, вугілля; (10) насосні компресорні й розподільчі станції; (11) пошук й розвідка родовищ нафти й газу з використанням звичайного і глибинного буріння свердловин, а також промислово-геофізичні дослідження, випробування на продуктивність, інші роботи, пов'язані з бурінням свердловин; (12) підприємства газопостачання, з організації й експлуатації газових розподільних мереж і розподілу газу для комунально-побутових потреб.

Цим же документом передбачається, що в системі ПЕК беруться на облік злочини, які крім спеціального об'єкта посягання мають такі обов'язкові ознаки, як спеціальний суб'єкт, склад злочину, передбаченого статтями КК України (176, 177, 185-187, 189, 190, 308, 312-313, 361-370, 388,

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

423-424); спричинення шкоди економічним інтересам держави й суб'єктам господарської діяльності.

Спеціальними суб'єктами цих злочинів виступають службові особи, які: (а) виконують на підприємствах, установах та організаціях незалежно від форми їх власності організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції; (б) несуть матеріальну відповідальність за доручене їм майно; мають доступ до предмета посягання при виконанні трудових обов'язків, у тому числі пов'язаних з охороною майна чи об'єкта; (в) інші особи, злочинні дії яких спрямовані проти господарської діяльності. У попередній редакції вказівки на останніх (інші особи) не було. Зараз же вона дає змогу розширено трактувати поняття «суб'єкт злочину».

ПЕК України має міжгалузеву й територіальну структуру. Галузі ПЕК були й залишаються

дуже привабливими для криміналітету. Кількість виявлених злочинів у ПЕК становить в останні роки до 10 % від загального числа злочинів, учинених у сфері економіки; це приблизно 1 % від загальної кількості всіх зареєстрованих злочинів.

Динаміка злочинності в ПЕК свідчить про те, що відбувається щорічне коливання кількості зареєстрованих злочинів (див. табл. 1). Певне зростання їх у 2004 році (+12,1 % порівнянно з попереднім роком) фахівці одностайно пов'язують із посиленням вимог до обліково-реєстраційної дисципліни з боку керівництва МВС України. Щорічне зменшення числа виявлених злочинів у ПЕК, починаючи з 2005 р., значною мірою зумовлено частковою декриміналізацією викрадань і щорічним зростанням розміру викраденого, в результаті чого ці діяння переходять у сферу адміністративних деліктів.

Таблиця 1

Злочинність економічної спрямованості у ПЕК України

Роки	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Кількість Зареєстрованих злочинів	5607	5197	5766	3927	4402	4126	3331	2942
Приріст до 2000 р., в %	–	- 7,3	+2,8	-30,0	-21,5	-26,4	-40,6	-47,5

Проблеми боротьби зі злочинністю

Роки	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Приріст до попереднього року, в %	–	-7,3	+10,9	-31,9	+12,1	-6,3	-19,3	-11,7

Найпривабливіша для злочинності галузь – це електроенергетична. Кількість виявлених правоохоронними органами злочинів у цій галузі є найбільшою в ПЕК і перевищує їх число в паливній галузі майже в 1,4 рази, нафтопереробній і газовій – у 2,8, вугільній – у 1,5 рази. Кримінологічний аналіз статистичної інформації єдиного обліку злочинів, а також даних вибіркового узагальнення 245 архівних кримінальних справ по злочинах, учинених на об'єктах ПЕК, який проведено сектором дослідження проблем злочинності та її причин, дозволяє оцінити сучасний стан останньої в ПЕК і виявити основні тенденції її коливання. Дані про зареєстровані злочини (табл. 1) дозволяють стверджувати, що існує стійка тенденція до зниження (понад 50%) кількісного вираження злочинних проявів у цій галузі. За вісім років у 2,6 рази знизилася частка злочинів аналізованої категорії в структурі діянь економічної спрямованості. Пояснення виявленої тенденції вбачається в наступному: (а) загальне покращання

криміногенної ситуації в суспільстві, що знайшло своє відбиття у зниженні рівня всієї злочинності; (б) зниження обсягів видобутої сировини й виробленої кінцевої продукції ПЕК щороку в середньому на 2%; (в) зменшення обсягів майнових фондів внаслідок реорганізації майнового комплексу, закриття збиткових підприємств і таких, що вичерпали свою ресурсну базу, тощо.

Часткова приватизація найбільш прибуткових об'єктів ПЕК позитивно позначилася на фінансуванні технічного переоснащення системи захисту виробництва на всіх ланках технологічного ланцюга, а також посилення охорони сховищ і складів готової продукції, забезпечення супроводу транспортних поставок. Усе це об'єктивно зменшує можливості для поширення злочинних проявів на об'єктах ПЕК. Крім того, слід враховувати, що злочинність у ПЕК дещо трансформується у сферу адміністративних деліктів. Так, декриміналізація деяких видів викрадань (крадіжок, шахрайства, привлас-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

вень) у другій половині 2005 р. й подальше підвищення межі кримінальної відповідальності за дану категорію злочинів, з нашого погляду, відбилась і на зниженні показників зареєстрованих злочинів на об'єктах ПЕК упродовж 2005-2007 р.р. (табл. 1). Законом України «Про внесення змін до кодексу про адміністративні правопорушення» від 2 червня 2005 р. до адміністративних деліктів було віднесено викрадання (крадіжки, шахрайство, привласнення, розтрата), вартість майна яких не перевищує 3-х неоподатковуваних мінімумів доходів громадян: 2005 – 393грн., 2006 – 525, 2007 – 740 [1; 2005. – № 28. – Ст. 374].

Наступним чинником, що пояснює стійку тенденцію до зниження рівня злочинності ПЕК, є неповний облік злочинів, які вчиняються на цих об'єктах. Так, якщо у 2007 р. весь масив зареєстрованих злочинів становив 2942 одиниці, то лише фактів викрадання шляхом демонтажу електричних мереж, кабельних ліній зв'язку та їх обладнання (ст. 188) фіксується 3360 (майже на 15% більше ніж усіх злочинів). Показово, що за 2007 р. по Україні зареєстровано всього 19 фактів викрадання електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання (ст.188¹), що пов'язано зі зростанням розміру значної шкоди, спри-

чиненої цим злочином. Така ситуація певною мірою зумовлена браком чіткого визначення поняття ПЕК, незрозуміння його обсягів і змісту, що ускладнює окреслення кола злочинів, які вчиняються на даних об'єктах.

Аналіз структури злочинності в ПЕК здійснено в 3-х зрізах: (а) за виробничо-галузевим розподілом учинених злочинів, (б) за об'єктами злочинних посягань і (в) за окремими видами злочинів. Такий підхід дозволяє зробити узагальнену оцінку якісних характеристик щодо цілісного явища.

Структурний розподіл злочинності за галузями виробництва демонструє найбільшу ураженість злочинними проявами енергетичної галузі – 60,8%. Секторні розміри злочинних явищ у вугільній і нафтогазовій галузях значно менші – 22,0% і 17,1% відповідно. Слід ураховувати, що найбільш незахищеною ланкою ПЕК є транспортні системи, що забезпечують поставку (передачу) готової продукції від виробника до споживачів. Якщо підприємства, на яких здійснюється безпосереднє виробництво, забезпечені багаторівневою системою охорони, жорстким пропускним режимом, контролем за рухом продукції по всьому технологічному ланцюгу, то забезпечити охорону товару протягом усього шляху до кінцевого спо-

живача вкрай складно. З огляду на це встановлена диспропорційність поширення злочинних посягань у різних галузях ПЕК має об'єктивний характер і значною мірою залежить як від розмірів майнового комплексу, так і від довжини його транспортних систем.

Причини найбільшого ураження злочинними проявами енергетичної галузі вбачаються в наступному. Від своєчасного забезпечення у достатньому обсязі електроенергією залежить продуктивність всього суспільного виробництва матеріальних благ і якість життєдіяльності населення. У силу свого суспільно-економічного призначення енергетична галузь має найбільш розгалужену мережу ліній електропередач, систему розподільчих підстанцій, трансформаторних вузлів та агрегатів, конструкції яких складаються з високоліквідного кольорового й чорного металу. У зв'язку з існуючим на ринку великим попитом на вторинну сировину й металеві вироби господарство енергетичної галузі перетворилося на об'єкт масових злочинних посягань з боку окремих верств населення, які прагнуть незаконного збагачення шляхом зрізання дротів ліній електропередач, розукомплектування трансформаторних конструкцій, крадіжок обладнання комунальних служб,

демонтажу залізобетонних опор електромереж, вирізання фрагментів силових кабелів тощо. До того ж треба враховувати вкрай низьку фінансову дисципліну споживачів електроенергії. Так, за даними підсумків роботи підприємств енергетики у 2007 р. накопичений борг за спожиту електроенергію становить 549 млн. грн.; при цьому найбільшим боржником є населення (227,6 млн. грн.). З метою зменшення заборгованості державна інспекція з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної енергії вдається до примусового відключення боржників. Однак у багатьох випадках це призводить до зворотного ефекту. Набули значного поширення факти протизаконного накидання проводів напруги на лінію електропередач і таємного викрадання електроенергії поза лічильниками, тобто вчиняється діяння, що містить ознаки злочину, передбаченого ст. 192 КК України. Зважимо й на те, що виявити факти несанкціонованого споживання електроенергії, монтування прихованої від обліку проводки досить складно, тому латентний обсяг явища може в декілька разів перевищувати його виявлені розміри.

Значна поширеність злочинних проявів у вугільній галузі пояснюється масовими крадіжками вугілля на складах і сховищах, у

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

пунктах відвантаження й розвантаження готової продукції, на залізничних лініях, у місцях відстоювання вагонів. Крім того, мають місце численні факти викрадання шахтного обладнання, металокріплень, демонтаж транспортерів, вирізання знеструмлених силових електрокабелів, лебідок, міжрамних стяжок, розукомплектування двигунів та інших конструкцій, що містять метал.

У нафтогазовій галузі преважують крадіжки газу, газоконденсату, а також нафтопродуктів шляхом незаконної врізки в магістралі нафто- й газопроводів.

Структурування зареєстрованого масиву злочинів за об'єктами злочинних посягань має такий вигляд: злочини проти власності – 72,6%, у сфері службової діяльності – 22,4%, у господарській діяльності – 5,0%. Значно переважає частка злочинних посягань проти власності, що зумовлено соціально-економічною природою ПЕК, який належить до сфери матеріального виробництва. Його майнові фонди включають технологічні об'єкти виробництва, сировинно-забезпечувальний комплекс, транспортну інфраструктуру, сховища і склади готової продукції, систему ремонтно-обслуговуючих пунктів, унаслідок чого баланс матеріальних цінностей системного господарства ПЕК вимірюється мільярдами умовних

одиниць. Тому забезпечити охорону такого обсягу майна досить складно. Поряд із цим, значну частину кінцевої продукції ПЕК потрібно віднести до дефіцитної групи товарів з високою споживчою й номінальною вартістю, які й надалі будуть залишатися пріоритетним об'єктом злочинних устремлінь.

Внутрішньогрупове дослідження окремих складів злочинів показало, що сукупність злочинів проти власності здебільшого складається з крадіжок (ст. 185) – 34,7%, викрадення шляхом демонтажу та іншим способом електричних мереж, кабельних ліній зв'язку та їх обладнання (ст. 188) – 24,8%, заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192) – 6,9%, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191) – 2,8%. Про ці злочини ми вже говорили.

Група злочинів у сфері службової діяльності найбільш представлена такими складами злочинів, як зловживання владою або службовим становищем і перевищення влади або службових повноважень (статті 364, 365) – 18,4%, та одержання й давання хабара (статті 368, 369) – 2,4%. Службові зловживання найчастіше виявляються при незаконному укладанні угод на придбання металопродукції, ви-

конанні ремонтних, монтажних, пуско-налагоджуваних робіт, внесенні неправдивих відомостей до проектно-кошторисної документації, викривлення інформації при складанні актів виконаних робіт, завищення вартості як самих робіт, так і комплектуючих матеріалів.

Серед злочинів у сфері господарської діяльності найпоширенішими виявилися ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів (ст.212) – 2,4% і порушення законодавства про бюджетну систему України (ст. 210) – 1,6%. Ідеться про заниження обсягів оподаткування посадовими особами, обсягів продажу готової продукції, сум прибутків, що призвело до ненадходження до Держбюджету коштів у великих розмірах, використання їх не за цільовим призначенням тощо.

Основні види злочинів, що вчиняються у сфері ПЕК, – це злочини економічного характеру. Дослідження питань економічної злочинності у цій царині пов'язано не тільки з браком обґрунтованої систематизації об'єктів ПЕК, його правового визначення і структури. Додає проблемності й сама нерівномірність регіонального розміщення елементів структури ПЕК, а це породжує дисбаланс і може створювати внутрішні проблеми у національному комплексі, що разом з іншими чинниками

– соціально-економічними, організаційними, демографічними, зовнішньоекономічними – негативно відбивається на соціальній стабільності регіонів і може суттєво впливати на регіональний рівень криміногенності досліджуваних об'єктів. Ці моменти повинні братися до уваги при розробці адекватного механізму прогнозування, планування й координації заходів протидії злочинності у сфері ПЕК.

Теоретичні моделі й заходи впливу, що використовуються при цьому й базуються на макроекономічних показниках, теж мають враховувати індикатори економіко-правової характеристики стану розвитку ПЕК як у загальнонаціональному, так і в регіональному масштабі [Див.:7; 8; 9]. Такий підхід уже набув практичного застосування в розвинених країнах світу, зокрема, у США й країнах ЄС [2, с. 69].

За масштабом території, місцем у територіальному розподілі праці в Україні виділяють 5 економічних районів: (1) Центральньо-український (Київська, Чернігівська, Житомирська, Черкаська, Кіровоградська області); (2) Донецько-Придніпровський (Донецька, Дніпропетровська, Луганська, Запорізька обл.); (3) Південний, або Причорноморський (Одеська, Миколаївська, Херсонська обл. й Автономна Республіка Крим); (4) Північно-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

східний (Харківська, Сумська, Полтавська обл.); (5) Західноукраїнський (Рівненська, Волинська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Вінницька, Хмельницька, Закарпатська, Чернівецька обл.) [12, с. 274, 275].

У кожному із зазначених районів представлені різноманітні елементи сфери ПЕК, які значною мірою впливають на економічне відтворення, соціальну інфраструктуру, соціально-економічну стабільність. Результати діяльності підприємств сфери ПЕК в разі загострення економічного стану регіону можуть стати системоутворюючими чинниками формування детермінант криміналізації соціально-економічних відносин.

На півдні й південному заході Центрально-українського економічного району розташовано Дніпропетровський буровугільний басейн, що охоплює понад 100 тис. кв. км, на якому виявлено близько 200 родовищ бурого вугілля. Із них 29 у Кіровоградській обл. і 5 у Черкаській розробляються відкритим способом. Основними центрами його видобутку є міста Ватутіне на Черкащині, Олександрія на Кіровоградщині й Коростишевське на Житомирщині [10, с. 45].

Із Дніпровсько-Донецькою западиною пов'язані родовища нафти в Чернігівській обл. (Прилуцьке, Тростянецьке, Леляківсь-

ке, Гнідинцівське та ін.). На Чернігівщині є значне родовище газу – Талалаєвське. Житомирське й Чернігівське Полісся багаті на торф (Бучманське, Замглайське родовища та ін.). На півдні є родовища уранових руд. Електроенергетика представлена київськими ТЕЦ-5, ТЕЦ-6, Дарницькою ТЕЦ. Велике значення для економіки регіону мають Трипільська ДРЕС (Київська обл.), Київська й Канівська ГЕС, Чорнобильська АЕС.

Донецько-Придніпровський економічний район виробляє близько 53% промислової продукції країни. На нього приходить майже 90% видобутку кам'яного вугілля. Паливно-енергетичний комплекс має величезний вплив на рівень, структуру й розміщення промисловості, транспорту та інших галузей. За запасами й видобутком коксованого вугілля Донбас має світове значення. Основу електроенергетики становлять потужні гідроелектростанції – Дніпродзержинська, Дніпрогес, теплові електростанції – Старобещівська, Кураківська, Слов'янська, Вуглегірська, Криворізька, Придніпровська, Запорізька, Дніпродзержинська, а також Запорізька АЕС.

Найбільшим в країні районом видобутку кам'яного вугілля залишається Донецький басейн. Тут діє близько 270 шахт, вугле-

носні площі становлять понад 50 тис. кв. км. і зосереджують близько 98% запасів кам'яного вугілля України. Родовища вугілля басейну утворюють 3 компактні осередки – Старий Донбас (межа Луганської і Донецької областей), Західний Донбас (Дніпропетровська обл.) й Південний Донбас (південь Донецької й Луганської обл.). Майже 90 шахт на даний час є нерентабельними й поступово закриваються, що зумовлює серйозні фінансові й соціальні проблеми, в тому числі криміногенні. Адже з вугільною промисловістю прямо чи опосередковано пов'язана діяльність майже 40% міського населення Донецької й Луганської областей [4, с. 18].

Під впливом домінування вуглевидобутку й вуглезбагачення в Донецькій області сформовано крупні агломерації й промислові вузли, зокрема, Донецько-Макіївський, Горлівсько-Єнакієвський, Торезо-Сніжненський, Краматорсько-Костянтинівський. У Луганській обл. існують такі крупні промислові вузли, як Алчевсько-Стаханівський, Свердловсько-Ровеньківський, Краснолуцько-Антрацитівський.

Дніпропетровська обл. володіє балансовими запасами вугілля понад 21 млрд.т. Тут видобувається 13% готового вугілля від загального обсягу в Україні. З роботою 10-ти вугледо-

бувних підприємств тісно пов'язана життєдіяльність таких шахтарських міст, як Павлоград, Першотравненськ, Тернівка. Загалом в області нараховується 19 родовищ бурого вугілля, яке видобувається відкритим способом, а також крупне газородовище – Перещепинське [4, с. 21].

На території Луганської обл. працює нафтопереробний завод – ВАТ «Лисичанськнафтооргсинтез».

ПЕК Північно-східного економічного району базується на місцевій сировині – видобуток і переробка нафти й газу і на привізному з Донбасу вугіллі; також нафта і газ постачаються з-за кордону.

Найбільші родовища нафти цього району зосереджені в Полтавській (Радченківське, Зачепілівське, Сагайдацьке та ін.) і Сумській (Качанівське, Рибальське, Охтирське) областях. Разом з Чернігівською обл. цей регіон видобуває 70% нафти в Україні. На нього ж припадає 94% видобутку природного газу в країні, основні родовища якого розташовані в Харківській (Шебелінське, Хрещинське, Кегичівське, Дружелюбівське), Сумській (Рибальське, Качанівське), Полтавській (Солохо-Дуканське) областях. У Харківській обл., де видобувається 40% природного газу, функціонують 15 підприємств «Нафтогаз України» [5,

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

с.27].

Трубопровідна мережа включає міжнародні магістралі (газопроводи «Союз», Шебелінка – Москва, Ставрополь – Донбас – Москва, нафтопровід Самара – Кременчук) і внутрішньо-державні.

Провідна роль в енергетичі належить ДРЕС і ТЕС (Зміївська, Харківська ТЕЦ – 5), а також Кременчуцькій ГЕС.

Південний економічний район формує елементи свого ПЕК переважно через використання потужностей Південноукраїнської АЕС у Миколаївській обл. й Каховської ГЕС, а також Одеської ТЕЦ. В останній час все більше уваги з боку держави й приватних інвесторів приділяється Причорноморсько-Азовській провінції, яка охоплює Причорноморську западину, Керченську протоку, північно-західну частину акваторії Чорного й південну Азовського морів. Цей район перспективний щодо нафтовидобутку – орієнтовні запаси – до 4-5 млрд.т нафти. Зараз видобувається 200 тис.т нафти з покладів «Штормове» й «Дельфін». Будується нафтоterminal в Одесі потужністю 25 млн. т нафти на рік з можливістю її підвищення до 100 млн.т, а також гілка нафтопроводу Одеса – Броди (Львівська обл.) для експорту нафти в Європу [10, с. 35].

У Причорноморсько-Азовській нафтогазоносній провінції експлуатується 17 газових родовищ, найбільші з яких Глібівське, Джанкойське, Голицинське, Оленівське, Задорненське та Стрілківське.

На території району функціонують 2 нафтопереробні підприємства – ВАТ «Херсоннафтопереробка» і ВАТ «Лукойл – Одеський НПЗ».

На спеціалізацію областей Західноукраїнського економічного району значною мірою впливають родовища нафти (Долина, Борислав, Надвірна) й газу (Дашава), а також поклади кам'яного вугілля й торфу Львівсько-Волинського басейну, що охоплює близько 10 тис. кв. км. Запаси вугілля невеликі, тому передбачається, що в перспективі в басейні працюватимуть тільки 2 шахти з 15 діючих. Значну частину вугілля цього басейну використовують Бурштинська й Добротвірська ТЕС. Розвиток цієї вугільної бази сприяв поліпшенню паливного балансу Західного регіону, формуванню нових промислових комплексів, виникненню міських поселень (міста Нововолинськ, Червоноград, Шахтарськ). В основному видобувається буре вугілля в Тернопільській і Закарпатській областях.

У Прикарпатті розташовані ВАТ «НПК Галичина» (Дрогоби-

Проблеми боротьби зі злочинністю

цький НПЗ) і ВАТ «Нафтохімік Прикарпаття» (Наддвірнянський НПЗ). Тут же працюють нафтогазовидобувні управління – Бориславнафтогаз і Долинонафтогаз.

Електроенергетична мережа, окрім теплових енергостанцій, включає також Рівненську й Хмельницьку АЕС, гідроелектростанції в Закарпатті й на

Дністрі – (Дністровська ГЕС поблизу Новодністровська Чернівецької обл., Тербле-Ріцька ГЕС), а також Бурштинську, Добротвірську, Ладижинську ДРЕС [6, с.30].

Наведемо характеристику поширення злочинів у системі ПЕК за окремими економічними районами України (табл. 2).

Таблиця 2

Регіональна структура злочинів, зареєстрованих у системі ПЕК

(в % до загальної кількості зареєстрованих злочинів)

№	Район	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	Центрально-український	12,9	13,2	11,8	10,0	10,5	12,8	12,3	11,4
2	Донецько-Придніпровський	37,6	41,9	40,4	43,7	42,7	41,8	48,3	51,2
3	Південний, або Причорноморський	13,2	11,9	14,2	13,0	11,7	14,3	14,5	13,6
4	Північно-східний	10,4	9,7	11,3	8,8	9,8	12,1	9,6	6,8
5	Західно-український	25,9	23,3	22,3	24,5	25,3	19,0	15,3	17,0
Усього		100	100	100	100	100	100	100	100

Дані таблиці свідчать про існування певної залежності між рівнем регіональної злочинності економічної спрямованості й територіальною розміщеністю об'єктів ПЕК. До того ж є підстави вважати, що ця залежність впливає й на рівень енергетич-

ної безпеки регіону й усієї країни.

Разом з тим фахівці зазначають, що аналіз стану економічної злочинності, заснований лише на сучасних статистичних показниках і даних вибіркового досліджень, не може достатньо

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

правильно відбивати навіть структурних відносин у ній. Через таку ненадійність вихідної бази можливості використання статистичного інструментарію для оцінки тенденцій економічної злочинності значно обмежені.

Аналіз сучасного стану регіональної злочинності у сфері ПЕК, пов'язаної з неусталеним характером економічного й соціального розвитку територій, актуалізує пошуки й використання ефективного наукового інструментарію для відстеження й попередження економіко-правових проблем регіону, яким усе більше стає економіко-правова діагностика [Див.: 7, с. 156; 13 с. 133; 3, с. 4, 5; 11 с.64–67]. Необхідність її впровадження зумовлено широким колом чинників – від внутрішньорегіональних до глобалізаційних. У цьому діапазоні розташовується великий спектр значень індикаторів економічної й соціальної напруженості й нестабільності, що характеризують процеси і явища конкретного регіону. Від того, як формуватиметься інформативний набір таких індикаторів і як вони порівнюватимуться між собою, значною мірою залежатиме розв'язання актуальних криміногенних проблем.

Загалом економіко-правову діагностику як метод сканування певного об'єкта можна представити як сукупність спеціальних інформаційно-аналітичних технологій, які дозволяють:

- описати регіональні ситуації й проблеми, що вивчаються, у системі характерних для них ознак (параметрів, показників);
- ідентифікувати ці ситуації, тобто прив'язати їх до відомих типологічних груп;
- дати кількісну і якісну оцінку цим ситуаціям і проблемам, поставити остаточний діагноз;
- установити й оцінити внутрішні й зовнішні причини продіагностованих станів [11, с. 65].

Саме з таких позицій досягнення основних цілей економіко-правової діагностики розвитку регіонів має забезпечуватися за рахунок: (а) загального оцінювання елементів технологічного способу виробництва й визначення освоєності відповідної території, аналізу її виробничої й соціальної структури й інфраструктури; (б) установлення ступеня стійкості, цілісності, комплексності й життєздатності регіону як самостійного суб'єкта економічних відносин, а також (в) ступеня криміногенності й рівня криміналізації.

Список літератури: 1. Відомості Верховної Ради України. 2. Бобров Є. Невуглеводна енергетична політика України у світовому контексті // Економіка України. – 2008. – № 8. – С. 68-79. 3. Василенко В. Методологія економічної діагностики регіонів // Економіка України. – 2008. – № 9. – С. 4-17. 4. Вовченко А., Гриньов В. Проблеми реформування вугіль-

Проблеми боротьби зі злочинністю

ної промисловості України // Економіка України. – 2008. – № 5. – С. 19-23. **5. Гончарук А.** До питання про ефективність газорозподільних компаній в Україні // Економіка України. – 2008. – № 2. – С. 26-36. **6. Гончарук А.** Про ефективність розподілу електроенергії в Україні // Економіка України. – 2007. – № 4. – С. 28-35. **7.** Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / За ред. *З.С. Варналія*. К.: Нац. ін-т соц. досліджень, 2007. – 768 с. **8.** Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року: Затв. пост. КМ України від 21.07.2006 р., № 1001 <http://zakon1.rada.gov.ua/cqibin/laws/main.cqi?nreq=1001-2006.-%EF>. **9.** Енергетична стратегія України на період до 2030 року: Ухв. розпорядж. КМ України від 15.03.2006р. // Офіц. сайт Мінпаливенерго України. <http://mpe.gov.ua/fue/control/uk/doccatalog/list?currDir=50112>. **10.** Ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів у регіонах України / За ред. *Б.М. Данилишина*. – К.: РВПС НАН України, 2006. – 54 с. **11. Лексин В.** Региональная диагностика: сущность, предмет и метод, специфика применения в современной России // Российский экономический журнал. – 2003. – № 9-10. – С. 64-74. **12. Сазонець І. Л., Джинжоян В. В., Чубар О.О.** Розміщення продуктивних сил: Навч. посіб. – К.: Центр навч. літ., 2006. – 320 с. **13. Харазішвілі Ю.М.** Методологічні засади інтегральної оцінки діяльності регіонів. // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць. – Вип. 10. – К.: Вид-во НДЕІ Мінекономіки, 2006. – С. 131-136.

Надійшла до редакції 20.11.2008 р.